

نشویق و تنبیه؛ دوکلید طلایی تربیت

(مجموعه نکات و راهبردهای کاربردی)

تالیف: سیده مریم میری

(با همراهی دکتر محمد رضا فتحی)

سرشناسه	: میری، سیده مریم، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: تشویق و تنبیه؛ دو کلید طلایی تربیت (مجموعه نکات و راهبردهای کاربردی)/ تألیف مریم میری.
مشخصات نشر	: تهران: آرنا، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۷۰ص.: نمودار، جدول، مصور.: ۳۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۴-۲۸-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۷۱
موضوع	: تشویق
موضوع	: کودکان - انضباط -- جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع	: کودکان -- روان‌شناسی
رده بندی	: ۱۳۹۲۶۳۷BF ۹م۵/
رده ی دی	: ۱/۱۵۸
شمارة کتابخانه ملی	: ۲۳۲۳۹۶۱

عنوان	: تشویق و تنبیه؛ دو کلید طلایی تربیت
نویسنده	: مریم میری
ناشر	: آرنا
چاپ	: اول ۱۳۹۲
شمارگان	: ۱۰۰۰ نسخه : قیمت: ۳۵۰۰ تومان
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۴-۲۸-۳

www.arnapub.com

فهرست مطالب

۱۰

مقدمه

فصل اول

از تعلیم تا تربیت

۱۴

تعلیم و تربیت: اهداف و ضرورت

۱۶

جایگاه تشویق و تنبیه در تربیت

۱۷

دیدگاهها درباره ی تشویق و تنبیه

۱۹

یادگیری

۲۰

روش های تشویق و تنبیه

۲۰

تقویت کننده ها

۲۱

نخستین (اولیه، طبیعی، غیر شرطی)

۲۱

ثانوی (شرطی)

۲۱

پَته ای (معاوضه ای)

۲۱

اجتماعی

۲۱

فعالیتی

برنامه های تقویت برای حفظ رفتارهای مطلوب

تذکراتی درباره ی تقویت کننده ها در تشویق

فصل دوم

تشویق

تشویق در انبث و روانشناسی

مهم ترین تشویق کردن

محاسن تشویق

تشویق درونی و بیرونی

انواع تشویق های بیرونی

تشویق کلامی

تحسین

رضایتمندی

دعا کردن

وعده دادن

چند نکته درباره ی تشویق کلامی

۳۳

تشویق مادی

۳۳

تشویق عاطفی - روانی

۳۴

تشویق های عمومی و فردی

۳۴

مقایسه انواع نگاه جامع نگر به فرآیند های تشویقی

۳۵

اصل پویا و پویا در بزرگ

۳۶

چند نکته درباره تشویق

۳۹

افراط و تفریط در تشویق

فصل سوم

تنبيه

۴۱

تنبيه در لغت و روانشناسی

۴۲

روش های کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب

۴۵

محاسن و معایب تنبيه

۴۶

روش ها و مراحل اعمال تنبيه

۴۷

تنبيه کلامی

۴۷

تذکر یا یادآوری غیر مستقیم (کنایه، ایما، اشاره)

۴۸	تذکر مستقیم (تهدید)
۴۹	ملامت و سرزنش
۵۰	نمونه ای از تنبیه کلامی
۵۱	تنبیه عاطفی
۵۲	تنبیه بدنی
۵۴	مدهای ضرب و شتم کودک
۵۷	مثالی بر اجرای مراحل تنبیه
۵۸	تنبیهات منع شده
۵۸	کاهش اثرات منفی تنبیه
۵۹	افراط و تفریط در تنبیه
۶۱	چند نکته درباره ی تنبیه
۶۵	تایم اوت
	فصل چهارم
	تعامل تشویق و تنبیه
۶۶	هماهنگی عوامل موثر در تنبیه و تشویق

۶۶

اصول مشترک حاکم بر تشویق و تنبیه

۶۷

تفاوت تشویق و تنبیه

۶۷

خانواده‌ی مطلوب

۷۱

منابع

www.ketab.ir

کودکان از آنکس که الهی هستند که سعادت و شقاوت آنها در گرو کیفیت و نوع تعلیم و تربیت آنهاست. بنابراین آشنایی با روش های مختلف تربیتی برای نیل به آن ها از تخلف و اشتباه و اهتمام به تربیت اخلاقی برای جلوگیری از خطای حالات و شخصیت کودک از ضروریات است.

کودکان، آتیه و آینده رفتار تربیتی خود بوده و رفتار اعمال آنها نسل به نسل تکرار و تقلید می گردد. همچنین بایدها و دافعه های کوچک و بزرگ در زندگی پر فراز و نشیب امروزه نسبت به هر چه سنجیده تر عمل شدن در برابر رفتارهای کودک را دو جنبه می سازد، چرا که اساس شخصیت فرد در دوران کودکی پایه ریزی می گردد. باید دانست خشونت و سخت گیری نابجا در امر تربیت علاوه بر آنکه سبب خوگرفتن کودک با خشونت شده، نشاط و شادی او را نیز منهدم کرده و سبب پناه بردن کودک به کسالت، دروغ و ... می گردد. ظهور علوم تربیتی جدید با نسبت دادن بسیاری از نابسامانی و نابهنجاری ها به

دوران کودکی موید همین امر می باشد. تربیت روحی و سلامت روانی کودکان از دامن مادر و دوران شیر خواری آغاز و در خانواده، مدرسه، جامعه، شکل می گیرد و آنقدر در سرنوشت کودک موثر است که کمترین خطای اطرافیان تا آخر عمر در روح و روان حساس و ظریف کودک مانده و می تواند اثر مخرب و جبران ناپذیری بگذارد. در حقیقت پدر و مادر می توان هر زمان آموخت، اما مساله پرورش روحی و بهداشت کودک بسیار مسترانه آموزش است.

رفتارهای گوناگون از طریق فرآیندهای متفاوت آموزش داده می شوند، درواقع روش های فرزند پروری را می توان به دو دسته تقسیم بندی کرد؛ دسته اول روش های مستقیم شامل تشویق، تنبیه، روش های استدلالی (روش های تربیتی)، روش های انضباطی و دسته دوم: روش های غیر مستقیم همان تقلید و همانندسازی که معمولا کودک بسیاری از الگوهای رفتاری، عادات اخلاقی، انگیزه ها و نگرش هایش را از طریق این دسته فرآیند کسب می کند.

ذکر این نکته حائز اهمیت است که اگرچه برای ایجاد رفتار و اصلاح آن روش های گوناگونی پیش رو است، اما توجیه و تادیب روش با سن و موقعیت کودک الزامی است. تشویق و تنبیه با کیفیت به مثابه مهارت های تربیتی برای تحقق عادات رفتاری نیک به شمار می آیند. تشویق همچون شتاب دهنده ی موتور حرکتی و عامل انرژی بخش، اقدامات شایسته را برانگیخته و قوت می بخشد. بنابراین آشنایی با انواع تشویق های مختلف تشویق و چگونگی کاربرد دقیق اصول آن برای تحسین نتایج موثر تربیتی لازم و ضروری می باشد.

اگرچه اثر اصلاحی و تغییر رفتار تنبیه به مراتب کمتر از تشویق می باشد، اما غایت هدفهای تربیتی برای فراهم سازی موجبات رشد، اهتمام به تمام جنبه های شخصیتی کودک را اجتناب ناپذیر می سازد. تنبیه همچون اهرمی کاربردی با گسترش و سالم سازی فضای تربیتی به مثابه ی بازدارنده ای قدرتمند، اعمال ناپسند کودک را کنترل و هدایت کرده، همچنین مسببات پرهیز از تخلفات شخصیت در حال تحول کودک را فراهم می سازد. البته باید توجه داشت عدم آگاهی از چگونگی اعمال تنبیه و حذف احتیاطات لازمه، می تواند اثرات و عوارضی بس مضر بر از رفتار نا مطلوب کودک در پی داشته باشد.

هر چند به قیادت انجام شده به پیشی گرفتن و الویت تشویق بر تنبیه در امور تربیتی اشکال دارد، اما در اثر پیش رو با نگاهی کاربردی به این دو مهارت، و اجتناب از دست دادن به نظریه ها و تحلیل های تخصصی، در فصل اول با عنوان «تربیت و تشویق» به اهمیت لزوم توجه به تعلیم و تربیت در دوران کودکی، و نقش آن در رشد و جنبه های مختلف شخصیت و رفتار کودک، جنبه تشویق و تنبیه در امر تربیت، مفهوم یادگیری و روش های تغییر رفتار، انواع تشویق و ... پرداخته شده است.

معرفی تشویق به معنای محرکی مطلوب برای افزایش، تکرار، تثبیت عمل و رفتار مطلوب، پرداختن به مرزبندی های تشویق های کلامی، عاطفی و... همچنین نکات کلیدی در ارتباط با تشویق، بخشی از سر فصل های بخش دوم به شمار می آیند.

مشاهدات نشان می دهد با وجود اثر بخشی کم روش های منفی همچنان تمایل مربیان در به کارگیری آن ها بیش تر است. به همین دلیل پرداختن به مباحث تنبیه از چند جهت ضرورت دارد. اوایل اینکه

شیوه های منفی از جمله امور مبتلا به مربیان به شمار آمده و چه بسا پرداختن و آشنایی با پیامد های انواع آن می تواند زمینه های به کارگیری را کاهش دهد. دوم آنکه اجتناب ناپذیری تحقق روش های منفی، اهمیت لزوم آشنایی دقیق با شیوه ها را دو چندان می سازد. لذا در بخش سوم با رویکرد سنگینی کفه تشویق و پرهیز از روش های خشن، گونه تنبیه بدنی، سعی شده بر اساس یافته های علمی به روش های حذفی، نه مطلوب، انواع تنبیه و اعمال آن، تناسب شرایط کودک با تنبیه، پرهیز از پیش داوری و قضاوت عجولانه و یا مقایسه و به رخ کشیدن سنگین تنبیه پرداخته شود.

دربخش پایانی به ذکر اصول مشترکه تشویق و تنبیه و توجه به هماهنگی عوامل تربیتی موثر در رشد کودک، به برخی تفاوت های تشویق و تنبیه اشاره گردیده و در جدولی مختصر، برخی ویژگیهای خانواده مطلوب برشمرده شده است. باید استنباط مطالب پیش رو یاری رسان والدین و مربیان بوده و مقبول دیدگاه حق باری تعالی قرار بگیرد.

آنکس که نداند و بداند که نداند

لنگان خرک خویش به مقصد برساند

آنکس که نداند و نداند که نداند

در چهل مرکب ابدالدهر بماند

ومن ... توفیق

از تعلیم تا تربیت

مقدمه: اهمیت و ضرورت

تربیت عبارت از معنای پروراندن، نشو و نمو دادن، آداب و اخلاق را به کسی آموختن و مسخر کردن یا قیمتی ساختن است. فراتر از معنای لغوی، همواره تعلیم و تربیت آدمی و چه بسا کودک دارای سختی و پیچیدگیهای خاصی بوده است. برای کودکی به دلیل کنجکاوی و شادمانی ذاتی اش، بهترین سال ها برای رشد میدنی، پرورش هوش و فراگیری بسیاری از مفاهیم مورد غفلت تربیت می یاشد.

اگرچه تجربه های بعدی کودک در سنین بالاتر، در تعیین و تغییر چگونگی شخصیت وی اثر بیش تری دارد، اما علاوه بر اینکه سال های اولیه رشد عامل مهمی در پیش بینی شخصیت کودک و شمار می رود، بعد و جنبه ی مادی طبیعت آدمی و میل به ارضای هیئت و شرط خواسته های نفسانی نیز، او را طالب همه چیز می سازد. کودک در ابتدای تولد نه وجدان دارد و نه مقیاسی برای ارزشها. به درج ارزش ها را درک کرده و خوب و بد را تمیز می دهد. می بایست به طور مستقیم و محسوس خوب و بد را به او نشان داد، از کارهای بد منع و